



HÖGSTA FÖRVALTNINGSDOMSTOLENS DOM

Mål nr
3513-23

meddelad i Stockholm den 28 februari 2025

KLAGANDE

Humana Assistans AB, 556605-3996

Ombud: Anthony Sundström
Humana Assistans AB
Box 184
701 43 Örebro

MOTPART

Försäkringskassan
103 51 Stockholm

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Kammarrätten i Göteborgs dom den 3 april 2023 i mål nr 6413-22

SAKEN

Assistansersättning

HÖGSTA FÖRVALTNINGSDOMSTOLENS AVGÖRANDE

Högsta förvaltningsdomstolen avslår överklagandet.

BAKGRUND

1. En person som på grund av stora och varaktiga funktionsnedsättningar behöver hjälp med s.k. grundläggande behov kan från kommunen få biträde av en personlig assistent eller ekonomiskt stöd till skäligen kostnader för sådan assistans. Om behovet av hjälp med de grundläggande behoven uppgår till i genomsnitt mer än 20 timmar i veckan har personen i stället rätt till statlig assistansersättning.
2. Assistansersättning beviljas av Försäkringskassan för ett visst antal timmar under en viss tidsperiod och betalas ut månadsvis med ett visst belopp för det antal timmar som assistans har lämnats.
3. Den som har beviljats assistansersättning (den försäkrade) kan antingen själv vara arbetsgivare för sina personliga assistenter eller välja att anlita en assistansanordnare som tillhandahåller personliga assistenter. Försäkringskassan får, om den försäkrade begär det, betala ut ersättningen direkt till assistansanordnaren.
4. Om assistansersättning har lämnats felaktigt eller med ett för högt belopp ska Försäkringskassan besluta om återbetalning av ersättningen under förutsättning, såvitt nu är aktuellt, att den försäkrade har orsakat den felaktiga utbetalningen genom att lämna oriktiga uppgifter. Om ersättningen har betalats ut till en assistansanordnare får Försäkringskassan besluta om återkrav från anordnaren i stället för från den försäkrade. I båda fallen får ett krav på återbetalning helt eller delvis efterges om det finns särskilda skäl.
5. Humana Assistans AB har mottagit assistansersättning för en person som varit beviljad statlig assistansersättning.

6. Försäkringskassan beslutade att bolaget skulle betala tillbaka 142 704 kr av den assistansersättning som det fått för perioden mars–oktober 2019. Myndigheten angav i sitt beslut att det framkommit att den försäkrade inte haft med sig sina assistenter under arbetstid och att assistans därmed inte utförts under den tiden som uppgick till fyra timmar per dag. Då även denna tid angetts i de tidsredovisningar som bolaget skickat in för perioden hade det lämnat oriktiga uppgifter och var återbetalningsskyldigt.
7. Bolaget överklagade till Förvaltningsrätten i Malmö och vidare till Kammarrätten i Göteborg som båda avslog överklagandet.

YRKANDEN M.M.

8. *Humana Assistans AB* yrkar att underinstansernas avgöranden ska upphävas, alternativt att återkravet ska efterges, och anför följande.
9. Det är den försäkrades räkning, inte bolagets tidsredovisning, som ligger till grund för utbetalning av assistansersättning. Tidsredovisningen kan aldrig direkt föranleda utbetalning av assistansersättning. Det är därmed den försäkrade som orsakat den felaktiga utbetalningen.
10. En assistansanordnare har inte någon skyldighet att efterforska omständigheter utan ska endast föra vidare de uppgifter som lämnats till denne. Ett bolag kan inte i dess egenskap av arbetsgivare anses känna till omständigheter. Ett annat synsätt innebär ett närmast strikt återbetalningsansvar för anordnare av personlig assistans, vilket inte varit avsikten.
11. Försäkringskassans beslut strider dessutom mot EU-rättens skydd för berättigade förväntningar och utgör en otillåten begränsning i näringsrätten. Det utgör även en otillåten inskränkning av äganderätten.

12. Bolaget har i god tro förbrukat den utbetalda ersättningen och agerat omedelbart när det kommit till bolagets kännedom att den försäkrade använde assistansersättningen felaktigt. Det finns således skäl för eftergift.
13. *Försäkringskassan* anser att överklagandet ska avslås.

SKÄLEN FÖR AVGÖRANDET

Rättslig reglering m.m.

14. Enligt 51 kap. 2 § första stycket socialförsäkringsbalken kan en försäkrad som omfattas av personkretsen i 1 § lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade för sin dagliga livsföring få assistansersättning för kostnader för sådan personlig assistans som avses i 9 a § samma lag.
15. Av 51 kap. 19 § följer att *Försäkringskassan* på begäran av den försäkrade får besluta att assistansersättning ska betalas ut till den som anordnar den personliga assistansen.
16. I 108 kap. 2 § första stycket socialförsäkringsbalken anges att *Försäkringskassan* ska besluta om återbetalning av ersättning som den har beslutat enligt socialförsäkringsbalken om den försäkrade eller, i förekommande fall, den som annars har fått ersättningen har orsakat att denna har lämnats felaktigt eller med ett för högt belopp genom att lämna oriktiga uppgifter (punkt 1) eller underlåta att fullgöra en uppgifts- eller anmälningsskyldighet (punkt 2). Detsamma gäller, enligt andra stycket, om ersättning i annat fall har lämnats felaktigt eller med ett för högt belopp och den som fått ersättningen har insett eller skäligen borde ha insett detta.
17. När det gäller beslut enligt 108 kap. 2 § om återbetalning av ersättning får *Försäkringskassan*, enligt 9 a § första stycket, besluta om återkrav av

assistansersättning från den till vilken ersättningen har betalats ut enligt 51 kap. 19 § i stället för från den försäkrade.

18. Om det finns särskilda skäl får, enligt 108 kap. 11 §, Försäkringskassan helt eller delvis efterge krav på återbetalning enligt bl.a. 9 a §.
19. Av 51 kap. 24 § 2 socialförsäkringsbalken följer att den som är arbetsgivare för eller uppdragsgivare åt en personlig assistent ska lämna uppgifter till Försäkringskassan som visar den arbetstid som assistenten har arbetat hos en assistansberättigad. Uppgifterna ska lämnas månadsvis i efterhand.

Högsta förvaltningsdomstolens bedömning

20. Försäkringskassan får av en assistansanordnare återkräva utgiven ersättning om denne har orsakat att felaktig eller för hög ersättning har utgått genom att lämna oriktiga uppgifter (108 kap. 2 § första stycket 1 och 9 a § första stycket socialförsäkringsbalken). Av regleringen följer att det inte krävs att anordnaren har varit medveten om felaktigheten eller att denne har agerat oaktsamt.
21. I målet är klarlagt att den försäkrade inte haft med sig sina assistenter under den tid som han har varit på sitt arbete. Ersättning som betalats ut för denna tid har därmed utgått felaktigt.
22. Av 51 kap. 24 § 2 socialförsäkringsbalken följer att en assistansanordnare, i egenskap av arbetsgivare för eller uppdragsgivare åt en personlig assistent, månadsvis ska lämna uppgifter till Försäkringskassan om under vilken tid som assistenten har lämnat assistans till den försäkrade. Enligt Högsta förvaltningsdomstolens mening innebär regleringen att det är arbets- eller uppdragsgivaren som genom den undertecknade tidsredovisningen är den som lämnar uppgifterna och som ansvarar för att dessa är korrekta, dvs. även i fråga om de uppgifter som härrör från de av anordnaren anställda assistenterna. En

assistansanordnare får alltså förutsättas ha insikt i den försäkrades förhållanden och vetskap om hur assistansen bedrivs och när den lämnas.

23. De tidsredovisningar som bolaget har lämnat in till Försäkringskassan har omfattat tid då personlig assistans inte har utförts. Bolaget har alltså lämnat oriktiga uppgifter om utförd assistans. Som framgått ovan saknar det betydelse om bolaget varit medvetet om att uppgifterna var oriktiga eller inte.
24. För att återkrav enligt 108 kap. 2 § första stycket socialförsäkringsbalken ska få beslutas krävs vidare att det finns ett orsakssamband mellan de oriktiga uppgifterna och den felaktiga eller för höga ersättningen. Detta orsakssamband måste finnas i det enskilda fallet. Det är således inte tillräckligt att oriktiga uppgifter typiskt sett kan leda till felaktiga beslut (se HFD 2019 ref. 17).
25. De uppgifter som bolaget lämnat har legat till grund för utbetalningen av assistansersättning. Genom att lämna de oriktiga uppgifterna har bolaget därmed orsakat att ersättning lämnats felaktigt under den aktuella perioden.
26. Bolaget har således genom att lämna oriktiga uppgifter orsakat att assistansersättning har lämnats med ett för högt belopp och är därför enligt 108 kap. 2 § första stycket 1 återbetalningsskyldigt för den ersättning som lämnats felaktigt under perioden mars–oktober 2019. Vid denna bedömning aktualiseras inte frågan huruvida beslutet om återkrav kommer i konflikt med EU-rättens skydd för berättigade förväntningar, utgör en otillåten begränsning i näringsrätten eller innebär en otillåten inskränkning av äganderätten.
27. När det gäller frågan om eftergift anser Högsta förvaltningsdomstolen att det inte kommit fram skäl för att efterge någon del av det återkrävda beloppet.

28. Överklagandet ska avslås.

I avgörandet har deltagit justitieråden Henrik Jermsten, Margit Knutsson, Mahmut Baran, Ulrik von Essen och Martin Nilsson.

Föredragande har varit justitiesekreteraren Johanna Blomberg.